

Kuntaliiton hallitusohjelmataavoitteet 2023–2027

Kuntaliiton hallitus 22.9.2022

Teemat

1. Valtionohjauksen tulee mahdollistaa erilaistuvien kuntien ja kaupunkien joustava ja vaikuttava toiminta.

2. Kuntien kestävästä kehitystä, uudistumiskykyä ja kriisinkestävyyttä tulee tukea.

3. Kuntien roolia elinvoiman, osaamisen, hyvinvoinnin ja hyvän elinympäristön edistämisessä alueellaan tulee vahvistaa.

Kuntaliiton hallitusohjelmatavoitteet 2023

Valtionohjauksen tulee mahdollistaa erilaistuvien kuntien ja kaupunkien joustava ja vaikuttava toiminta.

1. Kuntien itsehallintoa tulee vahvistaa, tehtävien yksityiskohtaista sääntelyä keventää ja kuntakokeilut mahdollistaa.
2. Kuntien lakisääteisten palveluiden rahoitus on turvattava ja rahoitusjärjestelmä uudistettava.
3. Hyvinvointialueille tulee antaa työrauha, eikä niille tule siirtää uusia tehtäviä kunnilta.

Kuntien kestävä kehitystä, uudistumiskykyä ja kriisikestävyyttä tulee tukea.

4. Kaupunkien kasvu- ja toimintaedellytykset on turvattava.
5. Pienten ja keskisuurten kuntien ja kaupunkien erityiset tarpeet on huomioitava
6. Kuntien roolia ilmastotyössä on vahvistettava.
37. Kuntien varautumisen edellytyksiä on vahvistettava.

8. Kuntien digitalisaation ja tiedonhallinnan kehitys vaatii rahoitusta ja yhteisiä ratkaisuja.

Kuntien roolia elinvoiman, osaamisen, hyvinvoinnin ja hyvän elinympäristön edistämisessä alueellaan tulee vahvistaa.

9. Koulutusjärjestelmää tulee uudistaa vastaamaan muuttunutta toimintaympäristöä ja oppijoiden tarpeita.
10. Syrjäytymisen ehkäisyyn on panostettava voimakkaasti kehittämällä saumaton ja vaikuttava palvelujärjestelmä.
11. Kuntien edellytyksiä työllisyyden ja yritystoiminnan edistämiseen sekä työvoiman hankkimiseen tulee vahvistaa.
12. Rakennetun ympäristön lainsäännöstä on tehtävä eheä ja toimiva kokonaisuus.
13. Liikennejärjestelmässä on tehtävä priorisointeja, joilla rakennetaan kestävä taloutta.

1. Valtionohjauksen tulee mahdollistaa erilaisuvien kuntien ja kaupunkien joustava ja vaikuttava toiminta.

1. Kuntien itsehallintoa tulee vahvistaa, tehtävien yksityiskohtaista sääntelyä keventää ja kuntakokeilut mahdollistaa.

- Kuntien toiminnan ja tehtävien mitoitusta ja toteutustapojen yksityiskohtaista sääntelyä on tarpeen karsia, jotta syntyy joustavia, kustannustehokkaita ja vaikuttavia paikallisia ratkaisuja.
- Valtion normiohjauksen on syytä kohdentua lähtökohtaisesti tehtäviä ja palveluja koskeviin tavoitteisiin sekä niiden seurantaan ja arviointiin.
- Kuntakentän moninaisuus tulee asettaa kuntapolitiikan ytimeen. Näin mahdollistetaan erilaiset tehtäväkohtaiset vastuut ja työnjaot erilaisten kuntien ja kaupunkien välillä
- Erilaisissa vastuissa ja työnjaoissa, sääntelyn karsimisessa ja tavoiteohjauksen edistämisessä tulee voida edetä myös kokeilujen kautta.
- Kuntapolitiikan tulee perustua kuntien ja keskushallinnon väliseen luottamukseen ja avoimeen vuoropuheluun kansalliskielet huomioiden.

2. Kuntien lakisääteisten palveluiden rahoitus on turvattava ja rahoitusjärjestelmä uudistettava.

- Kunnille on turvattava edellytykset rahoittaa niille säädetyt palvelut ja velvoitteet.
 - Valtion päätöksenteosta aiheutuneet menetykset (vähennetyt tulot tai lisätyt kustannukset) tulee korvata kunnille täysimääräisesti.
- Valtionosuusjärjestelmä tulee uudistaa sote- ja TE2024-uudistusten jälkeisessä tilanteessa.
- Rahoitusjärjestelmän uudistamisen tulee vahvistaa kuntien tulopohjaa.
 - Rahoitusjärjestelmän tulee mahdollistaa ja kannustaa erilaisiin ja joustaviin palvelujen järjestämisen ratkaisuihin ja yhteistyöhön.
 - Kunnat rahoittavat perustoimeentulotuen menoista puolet myös sote-uudistuksen jälkeen. Tämä rahoitusvastuu tulee poistaa kunnilta mahdollisimman nopeasti.
 - Kaikki kuntien verotuloja laskevat veroperustemuutokset tulee jatkossa korvata täysimääräisesti.
 - Kiinteistöverotuksen arvostamisperusteet tulee uudistaa siten, että verotusarvot vastaavat paremmin kiinteistöjen käypiä arvoja.
- Kuntia tulee palkita vaikuttavista toimintatavoista.
 - Esimerkiksi eri kokoisten kuntien digitaalisten palveluiden kehittämiseksi, kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiselle ja ilmastotyön edelläkävijyydelle on luotava kannusteita.

3. Hyvinvointialueille tulee antaa työrauha, eikä niille tule siirtää uusia tehtäviä kunnilta.

- Hyvinvointialueiden tehtäväkenttää ei tule laajentaa, eikä niille tule lainsäädännön nojalla siirtää uusia tehtäviä kunnilta.
- Lainsäädäntöä tulee kehittää siten, että kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspinnoille jäävien tehtävien hoitamiseen liittyvästä työnjaosta ja yhteistyön toteuttamistavoista tulee voida sopia joustavasti alueelliset tarpeet ja erityispiirteet huomioiden.
 - Tällaisia ratkaisuja tarvitaan esimerkiksi ympäristöterveydenhuollossa sekä kotoutumisen ja työllisyyden hoidon monialaisessa yhteistyössä.
- Kansallista ohjausta sekä valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden neuvottelumenettelyä on uudistettava huomioimaan paremmin kuntien ja hyvinvointialueiden toiminnan ja talouden väliset yhteydet.
 - Myös valtion toimintatapojen on tuettava kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyötä ja toiminnan eri tasoilla tarvittavien yhteistyörakenteiden muodostumista.

**2. Kuntien kestäväää
kehitystä, uudistumiskykyä
ja kriisinkestävyyttä tulee
tukea.**

4. Kaupunkien kasvu- ja toimintaedellytykset on turvattava.

- Valtion ja kaupunkiseutujen yhteisissä kehittämisteemoissa on otettava käyttöön kansainvälisten esimerkkien mukaiset kasvusopimukset.
- MAL-sopimuksia on kehitettävä valtion ja nykyisten MAL-seutujen välisenä maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskevinä sopimuksina. Valtion tulee johdonmukaisesti sitoutua sopimusten toteutumiseen.
 - Valtion ja MAL-kaupunkiseutujen tulee neuvotella liikenerahoituksen yhteisrahoitusmallin yleisperiaatteet ennen seuraavaa sopimuskierrosta.
- Valtion tulee (hallinnon rajat ylittäen) yhdessä kaupunkien kanssa ratkaista kaupungistumisen lieveilmiöitä, kuten segregatiota, köyhyyttä ja luontokatoa.
- Valtion tulee panostaa vahvemmin kaupunkiseutujen välisiin ja niiden sisäisiin liikenneinvestointeihin, joilla vahvistetaan koko maan kilpailukykyä. Lisäksi täytyy poistaa tähän liittyviä lainsäädännöllisiä esteitä.
- Kaupunkikehityksen EU-rahoitusinstrumentit tulee hyödyntää täysimääräisesti. Uuden kansallisen rahoitusinstrumentin rakentamista tulee edistää, sillä nykyiset instrumentit eivät taivu aina vastinrahoitukseen.
- Kaupunkiseutujen ja niille rakentuvien talouden ekosysteemien roolia vihreän siirtymän moottorina on vahvistettava.
 - Kansallisesta kiertotaloussopimuksesta on kehitettävä aito sopimuksellinen instrumentti, joka hyödyttää kaikkia osapuolia. Sopimuksen on tuettava kaupunkien määrittelemiä toimenpiteitä.

5. Pienten ja keskisuurten kuntien ja kaupunkien erityiset tarpeet on huomioitava.

- Kuntakentän moninaisuuden huomioiminen on oltava kuntapolitiikan ytimessä. Erilaiset kunnat tarvitsevat vaikuttavia toimenpiteitä.
- Valtionohjauksessa tulee mahdollistaa erilaisten kuntien ja kaupunkien uudistuminen ja vaikuttava toiminta niiden omista lähtökohdista.
- Niin sanotun älykkään sopeutumisen näkökulman edistäminen sekä esimerkiksi etätyön tuomat uudet mahdollisuudet on huomioitava.
- Kotimaisen ruoan, kotimaisen energian ja teollisuuden raaka-aineiden saanti sekä huoltovarmuus on varmistettava.
- Kuntien ja kaupunkien erityiset tarpeet liikkumisen, saavutettavuuden, joustavien kokeiluiden sekä etä- ja monipaikkaiseen työskentelyyn on turvattava.

6. Kuntien roolia ilmastotyössä on vahvistettava.

- Valtion ja kunnan kumppanuutta ilmastokestävän Suomen tekijöinä on vahvistettava.
 - Kuntien ilmastotyön tuen tulee olla kokonaisvaltaisempaa ja huomioida kuntien työn laajuus.
 - EU:n ja valtion ilmastopolitiikkaa tulee yksinkertaistaa, jotta varmistetaan mahdollisuus demokraattiseen keskusteluun sekä vältetään politiikkatoimien päällekkäisyys ja varmistetaan läpinäkyvyys ja vaikuttavuus.
- Kuntien ilmastovelvoitteiden rahoitus on turvattava.
 - Esimerkiksi Euroopan vihreän kehityksen ohjelman velvoitteiden toteuttamiseen on varmistettava tarvittavat resurssit.
- Vihreän siirtymän kuntatalousvaikutuksia on arvioitava kokonaisuutena eikä vain yksi politiikkatoimi kerrallaan.
- Kuntien ilmastotyön tuki on laajennettava ilmastonmuutokseen sopeutumiseen.
 - Eri toimijoiden roolit sopeutumisessa ja varautumisessa on määriteltävä selkeämmin, jotta sopeutumistoimet edistyvät konkreettisesti.
- Kestävää energiamurrosta tulee vauhdittaa tukemalla kuntien mahdollisuuksia edistää hallittua siirtymistä uusiutuviin sekä polttoon perustamattomiin energiamuotoihin.
 - Tämä tarkoittaa esim. sopimuksellisuuden kehittämistä, vähähiilisten teknisten ratkaisujen pilotointeja ja taloudellisia kannustimia.

7. Kuntien varautumisen edellytyksiä on vahvistettava.

- Kuntien ja alueiden kriisinsietokykyä on vahvistettava.
 - Vahvistamiseksi tarvitaan yhteinen tilannekuvajärjestelmä. Turvallisuusjohtamisen tasojen sekä turvallisuuden tietovirtojen tulee muodostaa toimiva kokonaisuus kuntien, alueiden ja keskushallinnon kesken.
 - Tietovirtojen ja johtamisen kokonaisuuden toimivuus tulee määritellä varautumislainsäädännössä.
- Kunnan vastuulla olevan kriittisen infrastruktuurin (mm. vesi-, energia- ja jätehuolto) taloudelliset ja toiminnalliset järjestämisedellytykset tulee turvata.
- Huoltovarmuuden kokonaiskuva, uhka-arviot ja eri toimijoiden vastuut tulee selkiyttää tilanteessa, jossa markkinoiden toiminta ei pysty vastaamaan viranomaisten (ml. kunnat) lakisääteisiin velvoitteisiin.
- Arjen turvallisuutta on vahvistettava kuntien, muiden viranomaisten ja tahojen yhteistyönä ja turvattomuuden tunnetta on vähennettävä muuttuvassa toiminta- ja elinympäristössä.

8. Kuntien digitalisaation ja tiedonhallinnan kehitys vaatii rahoitusta ja yhteisiä ratkaisuja.

- Tiedon hyödyntämisen lainsäädännöllisiä esteitä on purettava ja tiedon yhteentoimivuutta, saatavuutta ja liikkuvuutta parannettava.
 - Kansallisten toimijoiden keräämien tutkimus- ja tietoaineistojen saatavuutta on parannettava kuntien ja tutkijoiden käyttöön. Tietoaineistojen hinnoittelu on pidettävä tiedon hyödyntäjän näkökulmasta kestäväällä tasolla. Kuntien tiedolla johtamisen tarpeet on huomioitava kansallisessa tietopolitiikassa.
- Julkisen hallinnon digitalisaatiokehittämisen tulee olla kokonaisvaltaista ja johdonmukaista. Siiloissa toimimista on vältettävä, ja rahoituksen tulee olla yhtenäistä.
 - Kunnat tarvitsevat tukea kehittämisen suuntaamiseen, osaamisen vahvistamiseen, suunnitteluun, johtamiseen, kuntien välisen yhteistyön koordinointiin, kustannuksiin sekä tuotosten levittämiseen.
- Lainsäädännön ja hallinnollisten uudistusten yhteydessä tulee laatia digitalisaatiovaikutusten arviointi, joka huomioi ilmiön eri toiminnalliset ja kielelliset vaikutukset sekä lisärahoituksen tarpeet kunnille.
- Yhteiskäyttöisten ja monistettavien digiratkaisujen käyttöä tulee lisätä ja kehittää käyttäjiä kuunnellen. Tarvitaan toimintamalli, jolla voidaan levittää palvelutasolta nousevia ratkaisuja.
 - E erityisen suuri tarve yhteisille palveluille on digitaalisen turvallisuuden osa-alueella.
- Koko maahan tulee rakentaa kattavasti kiinteät ja toimintavarmat tietoliikenneyhteydet.
 - Kuntien rahoitusvastuu laajakaista-investoinneista tulee poistaa ehtona valtionavustuksille.
 - EU-rahoitusta on hyödynnettävä laajakaistainvestointeihin tehokkaasti koko maassa.

**3. Kuntien roolia
elinvoiman, osaamisen,
hyvinvoinnin ja hyvän
elinympäristön
edistämisessä alueellaan
tulee vahvistaa.**

9. Koulutusjärjestelmää tulee uudistaa vastaamaan muuttunutta toimintaympäristöä ja oppijoiden tarpeita.

- Koulutuksen resurssien hyödyntämistä on tehostettava lainsäädäntöä keventämällä, jotta toimintatapoja ja digitaalisten työkalujen käyttöä voidaan kehittää paikallisten tarpeiden mukaan.
- Koulutuspalveluiden toteuttamisessa tulee mahdollistaa monipuoliset ja joustavat järjestämistavat.
 - Kuntien ja koulutuksen järjestäjien yhteistyö on tärkeää koko maassa koulutuksen saatavuuden ja saavutettavuuden varmistamiseksi.
- Seudullista toisen asteen koulutuksen järjestäjien toiminnallista yhteistyötä on tuettava.
 - Toisen asteen koulutuksen rahoitusta on uudistettava tukemaan alueellisia erityistarpeita. Valtion on korjattava lukiokoulutuksen rahoitustaso vastaamaan todellisia kustannuksia poistamalla lukiokoulutuksen rahoitusleikkaus. Tällöin kaikkien kuntien asukasperusteinen rahoitusosuus sekä valtion rahoitusosuus kasvaisivat ja kuntien välinen rahoitusvastuu jakautuisi tasapuolisemmin.
 - Tapauksissa, joissa lukiokoulutuksen järjestämisen kustannukset ovat suuremmat kuin valtion yksikköhintarahoitus, tulisi mahdollisuutta laskuttaa opiskelijan kotikuntaa ylimenevien kustannusten osalta selvittää.
- Perusopetuksen lainsäädäntöä on uudistettava kokonaisuutena. Siten moninaisilla opetuksen järjestämistavoilla voidaan varmistaa oppilaiden riittävä osaaminen ja edistää hyvinvointia eri alueilla.
 - Etäopetuksen mahdollisuudet tulee selvittää lähiopetusta täydentävänä opetuksen järjestämismuotona.

10. Syrjäytymisen ehkäisyyn on panostettava voimakkaasti kehittämällä saumaton ja vaikuttava palvelujärjestelmä.

- Kuntien rooli hyvinvointihaasteiden ennaltaehkäisijänä tulee tunnistaa aiempaa paremmin.
- Kunnille on turvattava joustavalla lainsäädännöllä mahdollisuudet toteuttaa kynnyksettömiä palveluita kuntalaisten arkisissa ympäristöissä.
 - Palvelut tulee kohdentaa ulkopuolisuutta synnyttävien riskien alkuvaiheeseen. Ennaltaehkäisevistä palveluista ei saa leikata.
- Palvelu- ja etuusjärjestelmää on kehitettävä niin, että kaikille taataan aina riittävä sosiaaliturvaetus pitkäkestoisen toimeentulotukiriippuvuuden sijaan.
- Syrjäytymistä aiheuttaviin monitahoisiin ja sukupolvelta toiselle siirtyviin syihin tulee tarttua vahvemmin kansallisella monitoimijaisella yhteistyöllä.
 - Haasteiden juurisyiden, vaikutusketjujen ja tarvittavien rakenteiden ymmärtämiseksi tarvitaan tutkimusrahoitusta, joka kohdistuu erityisesti lapsiin ja nuoriin.

11. Kuntien edellytyksiä työllisyyden ja yritystoiminnan edistämiseen tulee vahvistaa.

- TE-uudistuksen on mahdollistettava työllisyyspalveluiden vaikuttava ja kustannustehokas toteuttaminen kunnissa.
 - Uudistuksen rahoitusmallin toimivuutta kuntien näkökulmasta on arvioitava. On oltava valmius tehdä tarvittavia muutoksia.
- Työvoiman saatavuusongelmiin on tartuttava kaikin mahdollisin keinoin.
 - Tärkeää on esimerkiksi korkeakoulupaikkojen ja joustavien koulutuspolkujen lisääminen osaajatarpeita vastaavasti, julkisen sektorin tehtävien kelpoisuusvaatimusten ja saatavuusharkinnan väljentäminen sekä lupakäytäntöjen keventäminen ja nopeuttaminen.
 - Työperäisen maahanmuuton määrää on voimaperäisesti lisättävä ja toimenpiteitä kiirehdittävä.
 - Jo pidempään maassa olleiden työllistymistä tulee edistää kiinnittämällä huomiota mm. tutkintojen tunnustamiseen, osaamisen tunnistamiseen sekä täydennys- ja kielikoulutukseen.
- Väestönmuutos, digitalisaatio ja vihreä siirtymä edellyttävät kansallisen tason investointeja osaamisen kehittämiseen.
- Nykyistä monimuotoista ammatillisen koulutuksen järjestäjämallia on kehitettävä siten, että kunnille tulee taata aidot mahdollisuudet käyttää osaamisen kehittämistä kotoutumisen sekä työllisyys- ja elinkeinopolitiikan välineenä. Näin vahvistetaan kuntien roolia koulutuksessa.
 - Tämä tarkoittaa esimerkiksi koulutuksen järjestäjien mahdollisuutta päättää nykyistä laajemmin koulutustarjonnasta (järjestämislupasäätely).
 - Ammatillisen koulutuksen, yritysten ja kuntien kansainvälisen rekrytoinnin yhteistyölle tulee luoda kannusteita ja mahdollisuuksia.

12. Rakennetun ympäristön lainsäädännöstä on tehtävä eheä ja toimiva kokonaisuus.

- Lainsäädännössä on turvattava kuntien oikeus itsenäisiin valintoihin maapolitiikassa, kaavoituksessa ja toteuttamisessa. Kuntien kaavamonopoli on säilytettävä.
- Kaavoituksen sujuvuutta tulee edistää.
- Maapolitiikan säätelyn tulee olla kuntatalouden kannalta kestävä.
- Rakentamisen ohjauksen on tuettava kunnan yhdyskuntarakenteen ja elinympäristön kestävä kehitystä.
- Kuntien työkalujen ja osaamisen kehittäminen rakennetun ympäristön hiilineutraalisuustavoitteissa, luontokadon ehkäisyssä ja kiertotaloudessa on resursoitava.
- Maan lunastuslainsäädännön korvausperusteet tulee säilyttää nykyisellään.
 - Kuntien maahankinnan kustannuksia ei saa korottaa.
 - Lunastuskorvauksen tulee olla markkinahintainen ja tarvittaessa keventää luovutusvoiton verotusta.
- Digitalisaation on tuettava kunnan kaavoituksen sekä rakennus-, ympäristö- ja terveystalouden tehtäviä. Kunnan tehtävissä syntyvä tieto tulee tallentaa kunnan rekisteriin.

13. Liikennejärjestelmässä on tehtävä priorisointeja, joilla rakennetaan kestävää taloutta.

- Kokonaiskuvaa liikennejärjestelmän kehitystarpeista tulee selkeyttää.
 - Suomen logistinen asema on muuttunut, ja tähän liittyen Venäjän tilanne aiheuttaa tavaraliikenteen kuljetuksille uusia investointitarpeita.
- Rahoitusta tulee lisätä valtion tie- ja rataverkon kunnossapidolle ja korjausvelan taittamiselle. Kehittämishankkeille kaavailtu rahoitusleikkaus Liikenne 12 -suunnitelman tasosta tulee perua.
 - Toimiva liikennejärjestelmä on ensiarvoisen tärkeä Suomen kansantaloudelliselle kyvylle tuottaa vaurautta ja edistää vihreää siirtymää.
 - Resurssien kohdentamisessa tulee tehdä priorisointeja ja korostaa kansantaloudellista vaikuttavuutta.
 - EU-rahoituksen entistä tehokkaampi hyödyntäminen edellyttää sitä, että kehittämishankkeisiin on riittävä kansallinen omarahoitus.
- Valtion tulee kantaa vastuu kansallisen liikenneinfran rahoituksesta.
 - Kuntien kustannusvastuuta valtion infrasta ei tule lisätä, eikä valtion tule asettaa ylimitoitettuja odotuksia kuntien rahoitukselle.
 - Kunnat tarvitsevat saamansa maankäyttömaksut ja ns. kaavoitushyödyn kunnallistekniikan ja palveluiden toteutukseen.
- Liikenteen vihreää siirtymää ja kestävää liikkumista on edistettävä.
 - Joukkoliikenteen kilpailukyvyistä on huolehdittava kaupunkiseuduilla ja valtakunnallisesti.
 - Kestävää liikkumista ja toimivia henkilökuljetuksia ja matkaketjuja on edistettävä koko maassa.



KUNTA LIITTO